

การเล่าเรื่องผ่านสารคดีสั้น “เกลือสินเธาว์โคราช ภูมิปัญญาพื้นบ้านกับการเปลี่ยนแปลง”

STORYTELLING THROUGH A SHORT DOCUMENTARY

“KORAT SALT: LOCAL WISDOM AND CHANGE”

ธีร์ คันโททอง¹ วีระยุทธ ทรัพย์ประเสริฐ² หทัยกนก บุญทวี³ เมตตา ดีเจริญ⁴ บุษบาบรรณ ไชยศิริ⁵
จิณณพัฑ ตั้งดวงมานิตย์⁶ นิฤมล หิรัญวิจิตรภรณ์⁷ เซารุทธิ์ ศิลาดำ⁸ และ มินทร์ธาดา เขียวทะเล⁹

Thee Kunthotong, Verayut Sapprasert, Hataikanok Boontawee, Metta Deecharoen,
Bussababun Chaisiri, Chinnaphat Tangduangmanit, Nirumol Hiranwijitporn,
Chaorit Siladam and Minthada Khiaothale

Article History

Received: 17-04-2024; Revised: 17-08-2025; Accepted: 17-08-2025

<https://doi.org/10.14456/jsmt.2025.11>

บทคัดย่อ

บทนำ: บทความการเล่าเรื่องผ่านสารคดีสั้น “เกลือสินเธาว์โคราช ภูมิปัญญาพื้นบ้านกับการเปลี่ยนแปลง” นี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “การปรับตัวทางวัฒนธรรมของเกลือสินเธาว์เมืองโคราช” **วัตถุประสงค์ของการวิจัย:** เพื่อเล่าเรื่องภูมิปัญญาพื้นบ้านการหุงเกลือสินเธาว์แบบดั้งเดิมกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของเกลือสินเธาว์เมืองโคราชผ่านสารคดีสั้น **ระเบียบวิธีวิจัย:** เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลจำนวน 5 ชุมชน ในพื้นที่อำเภอพิมายและอำเภอนนสูงของเมืองโคราช ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 11 คน **ผลการวิจัย:** พบว่า สารคดีสั้นนี้ได้นำเสนอความคิดการเล่าเรื่อง (Story telling) ในบางประเด็นมาเป็นแนวทางในการเล่าเรื่องในรูปแบบสารคดีสั้น โดยเล่าเรื่องถึงการต่อสู้และการเอาชนะของกลุ่มผู้สูงวัยชาวบ้านบางกลุ่มที่หลงเหลืออยู่เพียงไม่กี่ครัวเรือนที่มุ่งมั่นในการสืบสานวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาพื้นบ้านในการต้มเกลือหรือหุงเกลือสินเธาว์ และอยากจะทำต่อวิถีชีวิตนี้ไปยั้งรุ่นต่อไปในช่วงเวลาที่ตนเองก็กำลังจะหมดแรงลงไปแล้ว และสารคดีสั้นนี้ยังแฝงไปด้วยแนวคิดอุดมการณ์

¹นอาจารย์ สาขานิเทศศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล

Lecture, Department of Communication Arts, Faculty of Communication Arts, Vongchavalitkul University

E-mail: thee_kun@vu.ac.th *First author

²⁻⁶อาจารย์ สาขานิเทศศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล

Lecture, Department of Communication Arts, Faculty of Communication Arts, Vongchavalitkul University

⁷อาจารย์ สาขานวัตกรรมการสื่อสาร คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

Lecture, Department of Innovation Communication, Faculty of Management Science Phetchaburi Rajabhat University

⁸⁻⁹เจ้าหน้าที่ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล

Staff, Faculty of Communication Arts, Vongchavalitkul University

ของคนหุงเกลือที่เห็นคุณค่าและอยากสืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นบ้าน แต่ก็ต้องต่อสู้กับแนวคิดอุดมการณ์ของคนรุ่นใหม่

สรุป: สารคดีสั้นได้ตั้งคำถามให้ผู้ชมได้หาคำตอบด้วยตัวเองถึงการธำรงรักษาไว้ซึ่งวิถีชีวิตและวัฒนธรรมการหุงเกลือสินเธาว์แบบดั้งเดิมนี้ไว้ หรือจะปล่อยให้สูญหายไปกับกาลเวลาและยุคสมัยที่เปลี่ยนไป

คำสำคัญ: การเล่าเรื่อง; สารคดี; ภูมิปัญญาพื้นบ้าน; กเกลือสินเธาว์

ABSTRACT

Introduction: The short documentary “Korat Rock Salt: Local Wisdom and Change” is part of the research project “Cultural Adaptation of Korat Rock Salt.” **Objective:** The study aims to portray traditional wisdom in salt boiling practices and the cultural transformation surrounding rock salt in the Korat region through documentary storytelling. **Methods:** This is a qualitative research project conducted in five communities located in the Phimai and Non-Sung districts of Nakhon Ratchasima Province. The study utilized purposive sampling and collected data through in-depth interviews with 11 key informants. **Results:** The research found that the short documentary adopts selective storytelling techniques to convey the narrative of perseverance and cultural preservation. It highlights the struggle of a few elderly villagers who are among the last households still practicing the traditional rock salt boiling method. These individuals are deeply committed to passing on their way of life, despite facing physical decline due to age. The documentary also captures the ideological tension between the older generation, who place high value on cultural heritage and local wisdom, and the younger generation, who often view such practices as outdated and burdensome. **Conclusion:** The documentary invites viewers to reflect on whether traditional rock salt practices should be preserved or allowed to fade away in the face of modernization and cultural change.

Keywords: Storytelling; Documentary; Local wisdom; Rock salt

1. บทนำ

เกลือสินเธาว์ (Rock Salt) เป็นเกลือที่ได้จากน้ำเกลือหรือเกลือหินที่อยู่ใต้ดินหรือจากดินที่มีเกลือผสมอยู่ แล้วนำมาผ่านกรรมวิธีต่าง ๆ ทำให้ได้เกลือ และเรียกว่า เกลือสินเธาว์ โดยกระบวนการผลิตเกลือสินเธาว์แบบดั้งเดิมนั้นจะใช้น้ำเป็นตัวทำละลายแยกความเค็มหรือเกลือออกจากดินให้กลายเป็นน้ำเกลือ นำมาใส่ในภาชนะพักและรอให้ตกตะกอน และนำน้ำเค็มที่ได้นั้นมาต้มในภาชนะหม้อดินเผาจนน้ำระเหยออกไปเหลือแต่เกลือ แล้วจึงนำเกลือไปใช้เพื่อการประกอบอาหารและใช้ประโยชน์ในด้านอื่น ๆ ต่อไป (Chairak, 2011)

สำหรับภาคอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยนั้นในยุคโบราณเคยเป็นพื้นที่มีน้ำทะเลเข้าท่วมถึงมาก่อนเมื่อน้ำทะเลเหือดแห้งลงไปจึงเกิดการสะสมเกลือในชั้นดิน และเมื่อแผ่นดินยกตัวสูงขึ้นจึงเกิดเป็นสันและเกิดเป็นแอ่งสกลนครและแอ่งโคราชและทำให้พื้นที่แอ่งทั้งสองนั้นเต็มไปด้วยเกลือสินเธาว์ (Muedthong, 2015) ต่อมาชาวบ้านในพื้นที่ตั้งแต่บรรพบุรุษก็ได้เรียนรู้วิธีการใช้ประโยชน์จากดินเค็มด้วยวิธีการต้มเกลือหรือหุงเกลือและส่งต่อภูมิปัญญาพื้นบ้านนี้ไปยังรุ่นลูกหลานหลายส่งต่อ ๆ กัน

ไป ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาเกลือสินเธาว์จึงได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในภาคอีสานและเป็นส่วนหนึ่งที่ได้ก่อให้เกิดวัฒนธรรม ชุมชน และสังคมของชาวอีสานมาอย่างช้านาน และยังช่วยในการพัฒนาบ้านเมืองในภาคอีสาน ส่งไปขายและแลกเปลี่ยนทั่วทั้งอีสานและพื้นที่ใกล้เคียง เกิดเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมของชาวอีสานอีกด้วย (OKMD, 2015) การผลิตเกลือสินเธาว์แบบดั้งเดิมนั้นจึงถือเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ควรอนุรักษ์และส่งเสริมให้คงอยู่กับวัฒนธรรมของคนอีสาน และต้องส่งผ่านองค์ความรู้ไปสู่คนรุ่นหลังเพื่อสืบทอดและพัฒนาองค์ความรู้ต่อไปเพราะเกลือสามารถบ่งบอกถึงรากเหง้าของผู้คนในอดีตมาจนถึงปัจจุบันได้ (Muedthong, 2015) แต่ปัจจุบันผู้ผลิตเกลือสินเธาว์แบบดั้งเดิมนั้นเริ่มลดจำนวนลงเป็นอย่างมากหรือแทบจะสูญหายไปหมดแล้ว อาจเนื่องมาจากสภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและยุคสมัยใหม่ที่เปลี่ยนไป สังคมมีความสะดวกสบายมีมากขึ้นและเกลือไอโอดีนที่ได้รับการรับรองจากกระทรวงสาธารณสุขมีจำหน่ายตามท้องตลาดก็หาซื้อได้ทั่วไปง่ายตายและราคาไม่แพง การผลิตและบริโภคเกลือสินเธาว์แบบดั้งเดิมของชาวอีสานจึงไม่เป็นที่นิยมลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ (Chanaphan, 2021)

ดังนั้นทีมผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการส่งเสริมและอนุรักษ์คุณค่าการผลิตเกลือสินเธาว์แบบดั้งเดิมนี้ไว้ จึงสนใจที่จะเล่าเรื่องถึงภูมิปัญญาพื้นบ้านกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของเกลือสินเธาว์ผ่านสารคดีสั้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการส่งเสริมและการธำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมการต้มเกลือหรือหุงเกลือสินเธาว์แบบดั้งเดิมนี้ไว้ ทีมผู้วิจัยจึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จะได้ให้ความสำคัญและรักษาไว้ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเล่าเรื่องภูมิปัญญาพื้นบ้านการหุงเกลือสินเธาว์แบบดั้งเดิมกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของเกลือสินเธาว์เมืองโคราชผ่านสารคดีสั้น

3. การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดการเล่าเรื่อง (Story telling) การวิเคราะห์การเล่าเรื่อง (Story telling) นั้นมักจะศึกษาโดยพิจารณาและยึดแนวทางจากองค์ประกอบต่าง ๆ ของโครงสร้างการเล่าเรื่องตามทฤษฎีการเล่าเรื่อง (Narrative Theory) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (Kaewthep, 2011), (Premsrirat, 2015)

1. โครงสร้าง (Plot) หมายถึง การลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในละครอย่างมีจุดหมายปลายทางและมีเหตุผล การวางโครงเรื่องคือการวางแผนหรือการกำหนดเส้นทางการกระทำของตัวละครทำให้เข้าใจเกี่ยวกับเหตุการณ์นั้น ทั้งนี้ Sewatwiharee (1998) ยังได้แบ่งลักษณะโครงเรื่องออกเป็น 8 ลักษณะ ได้แก่ ความรักของชายหญิง รักสามเส้า ความสำเร็จ ชินเดอเรลลา คุณหาสน์ลึกลับ ใครทำอะไร แมวจับหนู และเพชรตัดเพชร

2. แก่นของเรื่อง (Theme) หมายถึง ความคิดรวบยอด เป็นข้อคิด สาระสำคัญ หรือแนวปรัชญาที่ครอบคลุมเนื้อหาสาระทั้งหมดของละครที่ตัวละครแต่ละเรื่องนำมาเสนอต่อผู้ชม ความคิดสำคัญหรือสาระสำคัญนี้จะพัฒนาตามสถานการณ์ในละคร ซึ่งจะแสดงออกมาทางการวางโครงเรื่องและลักษณะของตัวละคร และความคิดสำคัญหรือสาระของละครจะบอกให้ทราบถึงจุดมุ่งหมายของตัวละคร และเป็นข้อคิดที่ผู้ชมจะนำมาเก็บไว้ใช้ประโยชน์แก่ตนได้ โดยแก่นเรื่องแบ่งได้ 6 ประเภท ได้แก่ (J.S.R. Goodlad, 1971), (Thongsaman, 1999) ความรัก (Love theme) ศีลธรรมจรรยา (Morality theme) อำนาจ (Power theme) การทำงาน (Career theme) แนวคิด/อุดมการณ์ (Idealism theme) และเหนือจริงหรือบุคคลที่มีความผิดปกติบางอย่าง (Outcast theme)

3. ความขัดแย้ง (Conflict) หมายถึง ปัญหาหรืออุปสรรคที่ขัดขวางไม่ให้ตัวละครเอกของเราเข้าไปถึงเป้าหมายได้ง่าย ๆ เป็นสิ่งที่ตัวละครต้องพบ และต้องขจัดให้หมดไปโดยอาศัยพลังทุ่มเททั้งกายและใจไม่ใช่สิ่งที่พุดคุยกันแล้วก็หายไป ดังนั้นเพียงแต่ความขัดแย้งก็สามารถนำไปใช้ในการเล่าเรื่องได้ โดยความขัดแย้งสามารถแบ่งได้ 3 ประเภท ได้แก่ ความขัดแย้งระหว่างคนกับคน ความขัดแย้งภายในจิตใจ และความขัดแย้งระหว่างคนกับธรรมชาติหรือพลังภายนอก

4. ตัวละคร (Character) หมายถึง บุคคลที่ผู้แต่งสมมติขึ้นมาเพื่อให้กระทำพฤติกรรมในเรื่อง คือ ผู้มีบทบาทในเรื่องหรือเป็นผู้ทำให้เรื่องเคลื่อนไหวดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทาง ตัวละครตามนิยามดังกล่าวนี้ไม่ได้หมายถึงมนุษย์เท่านั้น หากแต่รวมถึงพวกพืช สัตว์ และสิ่งของอีกด้วย

5. บทสนทนา (Dialogue) หมายถึง ศิลปะของการถ่ายทอดเรื่องราวและความคิดของผู้ประพันธ์ผ่านทางคำพูดหรือบทสนทนาของตัวละคร โดยส่วนใหญ่แล้วจะเห็นได้ว่าเป็นการดำเนินเรื่องหลักของละครนั้นมักจะสื่อถึงวาทกรรมที่อิงกับอุดมการณ์ โดยอุดมการณ์ดังกล่าวนี้มักจะมาจากมายาคติ (Myth) หรือค่านิยมทางสังคมที่ยึดถือกันต่อ ๆ มา

6. ฉาก (setting) เนื่องจากเรื่องเล่าเป็นการนำเอาเหตุการณ์ (Event) ที่มีตัวละครที่มีการแสดง มีการกระทำ (Action) ดังนั้นในแต่ละเหตุการณ์นั้นจึงต้องมีมิติของเวลา (Time) และสถานที่ (Location) ประกอบอยู่ด้วยเสมอ

7. ตอนจบ (Ending) ตอนจบหรือการปิดเรื่องนั้น สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความหมายบางอย่างที่เรื่องราวต้องการจะสื่อได้ โดยมีทั้งสิ้น 4 รูปแบบ ได้แก่ การจบแบบหักมุม (Surprise Ending) การจบแบบโศกนาฏกรรม (Tragic Ending) การจบแบบสุขนาฏกรรม (Happy Ending) และการจบแบบเป็นจริงในชีวิต (Realistic Ending)

8. สัญลักษณ์พิเศษ (Symbol) โดยพื้นฐานแล้ว หมายถึง สิ่งที่ใช้แทนความหมายของอีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งใช้ในการสื่อความหมายหรือแนวความคิดให้มนุษย์เข้าใจไปในทางเดียวกัน อาจจะเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมก็ได้ ดังนั้นสัญลักษณ์นั้นจะช่วยให้การสื่อสารซึ่งอาจจะเป็นรูปภาพ การเขียนอักษร การออกเสียง หรือการทำท่าทาง ซึ่งช่วยให้ผู้ส่งสารและผู้รับสารเข้าใจตรงกันแม้จะพูดกันคนละภาษา แต่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของทั้งสองฝ่ายว่า ผู้ส่งสารมีความสามารถใช้สัญลักษณ์ให้สื่อความหมายมากเพียงใด และผู้รับสารมีความเข้าใจในสัญลักษณ์ที่ใช้นั้นมากเพียงใด โดยสัญลักษณ์พิเศษที่มักพบเห็นได้สามารถแบ่งเป็น 2 ชนิด ได้แก่ สัญลักษณ์ทางภาพ และสัญลักษณ์ทางเสียง

9. มุมมองในการเล่าเรื่อง (Point of view) หมายถึง การมองเหตุการณ์ การเข้าใจพฤติกรรมของตัวละครโดยผ่านสายตาตัวละครตัวใดตัวหนึ่งหรือการเล่าเรื่องจากการมองเหตุการณ์นั้นในหรือวนนอก โดยจะทำให้เกิดมุมมองของเรื่องที่แตกต่างกัน กลวิธีในการเล่าเรื่องอาจแบ่งมุมมองที่มีผลต่อความรู้สึกและการชักจูงอารมณ์ของผู้ชมได้หลายวิธีโดยแบ่งได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ การเล่าเรื่องจากบุคคลที่หนึ่ง (The first-person narrator) การเล่าเรื่องจากจุดยืนบุคคลที่สาม (The third-person narrator) การเล่าเรื่องจากจุดยืนที่เป็นกลาง (The objective) และการเล่าเรื่องแบบรู้รอบด้าน (The omniscient) (Sukthaphon, 2019)

สำหรับบทความนี้ผู้วิจัยขอนำแนวคิดการเล่าเรื่อง (Story telling) ในบางข้อมาใช้ในการวิเคราะห์ตามความเหมาะสมถึงการเล่าเรื่องผ่านการผลิตสื่อสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมในรูปแบบสารคดีสั้นเพื่ออำรงรักษาไว้ซึ่งภูมิปัญญาพื้นบ้านในการผลิตเกลือสินเธาว์ของชาวโคราชต่อไป

4. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ที่มีส่วนได้เสียโดยตรงกับเกลือสินเธาว์ในพื้นที่ ทั้งผู้นำชุมชน ผู้ผลิตเกลือสินเธาว์แบบดั้งเดิม ผู้มีส่วนในการส่งเสริมและอนุรักษ์การหุงเกลือแบบดั้งเดิม รวมไปถึงผู้บริโภคหรือประชาชนทั่วไป ซึ่งทั้งหมดล้วนแต่เป็นผู้ที่มีส่วนในการสนับสนุน ส่งเสริม หรือมีส่วนได้เสียกับเกลือสินเธาว์ทั้งสิ้น โดยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) รวมจำนวน 11 คน ใน 5 ชุมชน ในพื้นที่เมืองโคราช ได้แก่ ชุมชนบ้านรัตนภาพ และชุมชนบ้านดงใหญ่ ในพื้นที่อำเภอพิมาย ชุมชนบ้านมะรุ้ม ชุมชนบ้านโนนวัด และชุมชนบ้านโนนลาว ในพื้นที่อำเภอโนนสูง ของเมืองโคราช และตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) เพื่อหาความเชื่อถือของข้อมูลตามลักษณะการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากแหล่งที่แตกต่างกันเพื่อนำมาเปรียบเทียบตรวจสอบข้อมูลซึ่งกันและกัน (Chantawanich, 2004) โดยมุ่งศึกษาถึงการเล่าเรื่องผ่านผลงานสร้างสรรค์ในรูปแบบ

สารคดีเส้นทางวัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลงของเกลือสินเธาว์เมืองโคราช เพื่อการดำรงรักษาไว้ซึ่ง ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการหุงเกลือสินเธาว์แบบดั้งเดิมที่ยังหลงเหลืออยู่ให้คงอยู่ต่อไป โดยทีมผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลและผลิตสื่อสร้างสรรค์สารคดีสั้นในช่วงระหว่างเดือนมีนาคม 2565 – ตุลาคม 2567

5. ผลการวิจัย

สารคดีสั้น “เกลือสินเธาว์โคราช ภูมิปัญญาพื้นบ้านกับการเปลี่ยนแปลง”

ทีมผู้วิจัยได้การเล่าเรื่องผ่านผลงานสร้างสรรค์ในรูปแบบสารคดีสั้นทางวัฒนธรรมเรื่อง “เกลื้อสินเฮวโคราช ภูมิปัญญาพื้นบ้านกับการเปลี่ยนแปลง” โดยได้กล่าวถึงการต่อสู้ของคนหุงเกลื้อสินเฮวแบบดั้งเดิมที่ยังหลงเหลืออยู่ไม่มากต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในยุคปัจจุบัน สารคดีสั้นนี้ได้มุ่งสะท้อนให้สังคมได้ร่วมกับวิเคราะห์พิจารณาถึงความเปลี่ยนแปลงไปของวัฒนธรรมการผลิตเกลื้อสินเฮวแบบดั้งเดิมที่กำลังจะสูญหายไปท่ามกลางการพัฒนาทางสังคมและรูปแบบการใช้ชีวิตของคนในสังคมยุคใหม่ที่ดีขึ้นเรื่อย ๆ สารคดีสั้นนี้เป็นเพียงส่วนเล็ก ๆ ในภาพรวมใหญ่ของอุตสาหกรรมการผลิตเกลื้อสินเฮวเท่านั้น โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้และสืบสานอนุรักษ์และการดำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมการต้มเกลื้อหรือหุงเกลื้อแบบภูมิปัญญาชาวบ้านนี้ต่อไป โดยสามารถรับชมได้ผ่านทาง QR Code ตามภาพประกอบที่ 1

ภาพที่ 1

QR Code : สารคดีสั้น “เกลือสินเธาว์โคราช ภูมิปัญญาพื้นบ้านกับการเปลี่ยนแปลง”

การเล่าเรื่องผ่านสารคดีสั้น

การเล่าเรื่องผ่านสารคดีสั้น “เกลือสินเธาว์โคราช ภูมิปัญญาพื้นบ้านกับการเปลี่ยนแปลง” ของเมืองโคราช มีรายละเอียดดังนี้

1. โครงเรื่อง (Plot) โครงเรื่องของสารคดีสั้นนั้น มีโครงเรื่องในลักษณะใครทำอะไร โดยเกี่ยวเนื่องกับการค้นหา การต่อสู้ และการเอาชนะ ซึ่งตัวละครได้เล่าถึงการค้นหาคุณค่าและการสืบทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านที่กำลังจะหายไปในอนาคต โดยคาดหวังถึงคนรุ่นลูกรุ่นหลานที่อยากจะให้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ได้สืบทอดมาอย่างยาวนานจากบรรพบุรุษและอยากจะส่งต่อไปยังรุ่นต่อไปไม่ให้สูญหาย และยังมีการต่อสู้กับสังคมที่เปลี่ยนไปอีกด้วยทั้งด้านค่านิยมการบริโภคเกลียดตลาดที่มีโอโอดินเป็นส่วนประกอบ วิถีชีวิตของคนยุคใหม่ในยุคอุตสาหกรรม ความสะดวกสบายของยุคสมัยใหม่ และยังต่อสู้กับการสร้างผลกระทบทางสภาพแวดล้อม

กับที่นาของชาวบ้านใกล้เคียง รวมถึงการเอาชนะตัวเอง และการยึดมั่นที่จะยังคงการรักษาไว้ซึ่งเป็นมรดกตกทอดทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นบ้านที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษรุ่นต่อรุ่นที่ไม่อยากให้สูญหายไป

2. แก่นของเรื่อง (Theme) สารคดีได้พยายามสื่อสารถึงผู้ชม โดยมีแก่นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของกลุ่มคนสูงวัยที่เป็นชาวบ้านบางกลุ่มที่หลงเหลืออยู่เพียงไม่กี่ครัวเรือนในด้านของการทำงาน (Career theme) และแนวคิด/อุดมการณ์ (Idealism theme) โดยในด้านการทำงาน (Career theme) นั้นตัวละครได้มุ่งมั่นในการสืบสานวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาพื้นบ้านในการหุงเกลือสินเธาว์ ซึ่งเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับมนุษย์ สังคม ภูมิปัญญาพื้นบ้าน เศรษฐกิจชุมชน วิถีชีวิตชุมชน ธรรมชาติและสภาพแวดล้อมชุมชน และอยากจะส่งต่อวิถีชีวิตนี้ไปยังรุ่นต่อไปในช่วงเวลาที่ตนเองก็กำลังจะหมดแรงลงไปแล้ว ซึ่งคนกลุ่มนี้ได้รับการสืบทอดเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ได้มาจากบรรพบุรุษในการใช้ประโยชน์จากดินเค็ม (ดินซึกะทา) ในพื้นที่นาโดยการนำดินเค็มนั้นมาผ่านกรรมวิธีที่เรียกว่า การหุงเกลือหรือต้มเกลือ จนเกิดเป็นเกลือสินเธาว์ที่นำมาใช้ในการบริโภคและขับเคลื่อนเศรษฐกิจในระดับชุมชนตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันนี้ และแก่นเรื่องของสารคดียังแฝงไปด้วยแนวคิด/อุดมการณ์ (Idealism theme) ของคนต้มเกลือที่เห็นคุณค่าและอยากจะสืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นบ้านนี้ให้คงอยู่ต่อไป แต่ก็ต้องต่อสู้กับแนวคิด/อุดมการณ์ของคนรุ่นใหม่ที่ไม่ได้สนใจและมองว่าเป็นแนวทางที่เก่าล้าหลังมีแต่ความลำบากและรายได้ไม่คุ้มค่ากับการลงแรงทำงาน ซึ่งการเข้าไปทำงานในเมืองสบายกว่า และได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่ากว่า สารคดียังได้นำเสนอเนื้อหาในเชิงความคิดที่มีนัยสำคัญต่อผู้ชม มุ่งนำเสนอในบางแง่มุมของสังคมและวัฒนธรรมที่กำลังจะสูญหายไปผ่านทัศนะหรือมุมมองของทีมผู้ผลิตสารคดีเพื่อประโยชน์ในการสร้างการรับรู้ให้ผู้ชม ทั้งนี้ก็เพื่อกระตุ้นอารมณ์ การเห็นคุณค่า การส่งเสริมและการอนุรักษ์ ไว้ซึ่งภูมิปัญญาพื้นบ้านให้คงอยู่ต่อไป และยังขยายขอบเขตของการรับรู้ของผู้ชมให้กว้างขวางออกไปอีกด้วย

3. ความขัดแย้ง (Conflict) ด้านความขัดแย้งนั้นเป็นส่วนของอุปสรรคที่เกิดขึ้นและคอยขัดขวางทางแห่งความสำเร็จนี้เป็นเหตุให้เกิดเรื่องราวและมีความจำเป็นต้องแก้ไขปัญหาก็หรือการเอาชนะอุปสรรคที่เกิดขึ้น โดยสารคดีได้นำเสนอความขัดแย้งใน 3 รูปแบบ ประกอบไปด้วย 1) รูปแบบความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ พบว่า สารคดีได้นำเสนอความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในลักษณะของผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์เองที่เกิดจากกระบวนการผลิตการหุงเกลือสินเธาว์ ทั้งการใช้ น้ำชะล้าง การใช้ไม้พินทำเชื้อเพลิง และการขุดเอาดินเค็มหรือดินซึกะทาตามสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งก็ได้ส่งผลเสียไปยังที่นาข้าง ๆ ที่ไม่ได้ต้มเกลือทำให้เกิดดินเค็มมากขึ้นส่งผลต่อผลผลิตข้าวในพื้นที่ และสถานที่ใดที่ถูกขุดเอาหน้าดินเค็มไปก็จะทำให้เกิดดินเค็มมากขึ้นในปีต่อไป สุดท้ายสารคดีอย่างสะท้อนให้เห็นว่า แม้ว่าการหุงเกลือสินเธาว์จะเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันควรได้รับการสืบสานวัฒนธรรมและส่งเสริมอนุรักษ์ไว้ แต่การกระทำโดยมนุษย์ย่อมผลกระทบและสร้างปัญหาต่อสภาพสิ่งแวดล้อมได้ด้วยเช่นกัน 2) รูปแบบความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคม พบว่า สารคดีได้นำเสนอความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคมในลักษณะที่ตัวละครที่เป็นแบบอนุรักษ์นิยม โดยอยากให้มีการสืบสานและอนุรักษ์วิถีชีวิตแบบเดิมไว้ไม่ให้สูญหายไป อยากให้คนรุ่นใหม่มาสานต่ออุดมการณ์ต่อไป แต่ก็ต้องต่อสู้กับสภาพสังคมสมัยใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปและอุดมการณ์ของคนรุ่นใหม่ที่มีมองเรื่องความสะดวกสบายในการหาซื้อเกลือตลาดที่หาซื้อได้ทั่วไป ได้รับการส่งเสริมการบริโภคจากภาครัฐและยังมีส่วนผลของโอทีนอีกด้วย และการเข้าไปทำงานในเมืองที่สามารถยกระดับวิถีชีวิตที่ดีได้มากกว่าและมีรายได้มากกว่าการหุงเกลือสินเธาว์ สารคดียังได้สะท้อนสังคมถึงปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำภายในสังคม รวมถึงการหาทางเอาตัวรอดของชาวบ้านและการใช้ประโยชน์จากดินเค็มเพื่อคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจากหุงเกลือสินเธาว์ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันอีกด้วย และ 3) รูปแบบความขัดแย้งภายในใจของตัวละคร พบว่า ความขัดแย้งภายในใจของตัวละครระหว่างอุดมการณ์และหน้าที่และความเป็นจริงที่ต้องเผชิญปัญหา โดยคนหุงเกลือสินเธาว์แบบดั้งเดิมที่ยังคงหลงเหลืออยู่จำเป็นต้องต่อสู้ภายในจิตใจตนเองที่อยากจะสานต่ออุดมการณ์และอยากจะให้คนรุ่นใหม่มาเรียนรู้และสานต่อวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นบ้านนี้ให้สืบทอดไป แต่กลับพบว่า คนรุ่นใหม่ไม่ค่อยสนใจเพราะมีความลำบากและได้รับผลตอบแทนไม่คุ้มค่า คนหุงเกลือสินเธาว์กลุ่มสุดท้ายนี้จึงมีความกังวลว่าถึงเวลาก็จะต้องปล่อยให้ภูมิปัญญาพื้นบ้านของการหุงเกลือแบบดั้งเดิมนี้ค่อย ๆ สูญหายไปตามยุคสมัยและกาลเวลา

4. ตัวละคร (Character) ด้านตัวละคร สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มย่อย ประกอบด้วย 1) ตัวเอก โดยเป็นตัวละครจริงที่เป็นผู้กระทำ (Active character) ซึ่งเป็นชาวบ้านที่ยังคงยึดมั่นที่จะสืบสานวัฒนธรรมประเพณีการหุงเกลือสินเธาว์ที่หลงเหลืออยู่เพียงไม่กี่ครัวเรือนในปัจจุบันในพื้นที่ชุมชนของอำเภอพิมาย และอำเภอโนนสูง ของเมืองโคราช ซึ่งได้แสดงบทบาทและเชื่อมโยงเนื้อหาจากเหตุการณ์ของเรื่องราวที่ชัดเจน ตามสภาพที่เป็นจริงโดยไม่มีการแต่งเติมเสริมแต่งเนื้อหาและเรื่องราวใด ๆ และ 2) ตัวละครผู้ช่วยเหลือ โดยเป็นบุคคลที่มีบทบาทและอุดมการณ์ที่สอดคล้องกับตัวเอก คอยช่วยเหลือและสนับสนุนตัวเอกซึ่งเป็นคนหุงเกลือสินเธาว์ ได้แก่ ครู และชาวบ้าน ซึ่งยังเป็นผู้ที่เคยหุงเกลือและเป็นผู้บริโภคเกลือในพื้นที่อีกด้วย โดยจะให้การสนับสนุนและอยากส่งเสริมและอนุรักษ์ไว้ซึ่งวิถีชีวิตและภูมิปัญญาพื้นบ้านนี้ให้คงอยู่ต่อไป

5. ฉาก (Setting) สารคดีสามารถพิจารณาฉากได้เป็น 2 ด้าน ได้แก่ ด้านพื้นที่ และด้านเวลา โดยฉากเป็นส่วนสำคัญที่ส่งเสริมเรื่องราวให้น่าสนใจมากขึ้น และยังทำให้ผู้ชมได้ทราบถึงสถานที่ (Location) และสนับสนุนให้เห็นช่วงเวลา (Time) ของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสารคดีอีกด้วย โดยในสารคดีเรื่องนี้พบฉากมีการเล่าเรื่องราวใน 2 รูปแบบด้วยกัน ประกอบด้วย 1) ฉากที่นำเสนอในส่วนของสถานที่ (Location) โดยสารคดีได้นำเสนอฉากที่เป็นพื้นที่จริงสถานที่จริงในชนบทนอกเมือง ซึ่งเป็นพื้นที่ท้องนาในพื้นที่ชุมชนของอำเภอพิมาย และอำเภอโนนสูง ที่ยังคงมีวิถีชีวิตที่ได้มีการสืบสานวัฒนธรรมการหุงเกลือสินเธาว์แบบดั้งเดิมนี้ให้คงอยู่ และสารคดีได้นำเสนอฉากของกระบวนการผลิตเกลือสินเธาว์แบบดั้งเดิมที่หาได้ยาก กำลังจะสูญหายไปตามกาลเวลาและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และ 2) ฉากที่นำเสนอในส่วนของช่วงเวลา (Time) โดยสารคดีได้เล่าเหตุการณ์ ซึ่งเป็นช่วงเวลาในปัจจุบันที่เกิดขึ้นจริงด้วยการนำเสนอการหุงเกลือสินเธาว์ดั้งเดิมแบบภูมิปัญญาพื้นบ้านซึ่งจะหุงเกลือสินเธาว์ได้ในช่วงเวลาจำกัดช่วงฤดูแล้งประมาณเดือนกุมภาพันธ์ถึงเมษายนของทุกปีเท่านั้น

6. สัญลักษณ์พิเศษ (Special Symbol) สัญลักษณ์พิเศษเป็นสิ่งที่สารคดีได้นำเสนอเพื่อการสะท้อนถึงความหมายของอีกสิ่งหนึ่งด้วยกระบวนการสร้างความหมาย โดยในสารคดีพบว่า มีการนำเสนอสัญลักษณ์พิเศษในรูปแบบเชิงรูปธรรมที่ได้สืบทอดวิธีการหุงเกลือสินเธาว์ที่ส่งต่อ ๆ กันมาจากบรรพบุรุษซึ่งมีวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในกระบวนการผลิตเกลือสินเธาว์ของคนหุงเกลือสินเธาว์ ได้แก่ หม้อต้มเกลือ น้ำ ฟืน และธูปธูปแดง รวมไปถึงพื้นที่ดินที่แห้งจนเกิดเป็นดินซึกะทา และสภาพอากาศที่ร้อนอบอ้าว ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการหุงเกลือสินเธาว์แบบดั้งเดิมและยังสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่เต็มไปด้วยความยากลำบากและการต่อสู้ทั้งด้านกายภาพและอุดมการณ์ของชาวบ้านที่ยังคงยึดมั่นในอุดมการณ์ที่ถูกถ่ายทอดจากบรรพบุรุษรุ่นสู่รุ่นและคาดหวังการสืบสานต่อไปยังคนรุ่นใหม่ต่อไป

7. ตอนจบ (Ending) ตอนจบหรือการปิดเรื่องของสารคดีนั้น ทีมผู้ผลิตสารคดีได้สะท้อนให้เห็นถึงความหมายบางอย่างในการดำรงชีวิตที่เป็นเรื่องราวตามแบบวิถีชีวิตชาวบ้านที่กำลังจะเลือนหายไป ซึ่งสารคดีได้นำเสนอตอนจบแบบคลุมเครือที่สะท้อนถึงความเป็นจริงในชีวิต (Realistic Ending) เพื่อเป็นคำถามและให้ผู้ชมหาคำตอบด้วยตัวเองถึงการธำรงรักษาไว้ซึ่งวิถีชีวิตและวัฒนธรรมการหุงเกลือสินเธาว์แบบดั้งเดิมนี้ไว้หรือจะปล่อยให้สูญหายไปกับกาลเวลาและยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป

8. มุมมองในการเล่าเรื่อง (Point of view) สารคดีได้เล่าเรื่องจากมุมมองในการเล่าเรื่องบุคคลที่หนึ่ง (The first-person narrator) ที่เป็นตัวละครเอกแบบเล่าจากสิ่งที่ตนเองประสบพบหรือกำลังประสบอยู่ในปัจจุบันผ่านการเล่าเรื่องจากมุมมองของตัวละครโดยตรงในมุมมองของตัวเอง เพื่อให้ผู้รับชมได้รู้และทราบถึงข้อเท็จจริงและรู้ถึงความรู้สึกในใจของตัวละคร รวมถึงความใกล้ชิดกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงเพราะตัวละครเป็นผู้เล่าเองที่ต้องการนำเสนอถึงวิถีชีวิตที่กำลังเปลี่ยนไปและต้องการธำรงรักษาไว้ซึ่งวิถีคนหุงเกลือสินเธาว์แบบดั้งเดิมซึ่งเป็นชาวบ้านกลุ่มสุดท้ายที่ยังคงยึดมั่นแนวทางที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษต่อไป

7. อภิปรายผล

1. การยึดมั่นในอุดมการณ์ของคนหุงเกลือสินเธาว์กลุ่มสุดท้าย

สารคดีสั้นเรื่อง เกลือสินเธาว์โคราช ภูมิปัญญาพื้นบ้านกับการเปลี่ยนแปลง นั้นได้นำเสนอเรื่องราวของคนหุงเกลือสินเธาว์แบบดั้งเดิม ที่ยังคงยึดมั่นในแนวทางของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมแบบภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ถูกถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยได้นำโครงสร้างการเล่าเรื่องตามทฤษฎีการเล่าเรื่อง (Narrative Theory) (Kaewthep, 2011), (Premsrirat, 2015) มาเป็นแนวทางในการเล่าเรื่อง

ผ่านสารคดีสั้น ซึ่งก็สอดคล้องกับ (Rattanaphothanan, 2014) ที่ได้กล่าวไว้ว่า เกลีสินเฮวียังถูกนำไปใช้ในการแลกเปลี่ยนแทนเงินตราของวิถีชีวิตคนในอดีต ดังนั้นแล้วเกลีสินเฮวียังควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาต่อยอดจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเกลีสินเฮวียากว่าการที่จะปล่อยเกลีสินเฮวีนั้นให้สูญหายไปกับกาลเวลา แม้ในปัจจุบันผู้ผลิตเกลีสินเฮวียุคสมัยใหม่ได้เปลี่ยนไป สังคมมีความสะดวกสบายมากขึ้น และเกลีโอไอดีนที่ได้รับการรับรองจากกระทรวงสาธารณสุขมีจำหน่ายตามท้องตลาดก็หาซื้อได้ทั่วไปและราคาไม่แพง การผลิตและบริโภคเกลีสินเฮวียุคสมัยใหม่ของชาวอีสานจึงไม่เป็นที่นิยมเท่าที่ควร (Chanaphan, 2021) นั่นเอง สอดคล้องกับ (Kaewthep, 2011), (Premsrirat, 2015) ด้านความขัดแย้ง (Conflict) ซึ่งเป็นรูปแบบความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคม ในลักษณะตัวละครที่เป็นแบบอนุรักษ์นิยมอยากให้มีการสืบสานและอนุรักษ์วิถีชีวิตแบบเดิมไว้ไม่ให้สูญหายไป แต่ก็ต้องต่อสู้กับสภาพสังคมสมัยใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปและอุดมการณ์ของคนรุ่นใหม่ที่มีเรื่องความสะดวกสบายในการหาซื้อเกลีสินเฮวียุคสมัยใหม่ได้ทั่วไปและยังได้รับการส่งเสริมการบริโภคจากภาครัฐและยังมีส่วนผลของโอไอดีนอีกด้วย และสารคดีสั้นยังได้พยายามสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของกลุ่มคนสูงวัยที่เป็นชาวบ้านบางกลุ่มที่หลงเหลืออยู่เพียงไม่กี่ครัวเรือนที่มุ่งมั่นในการสืบสานวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาพื้นบ้านในการหุงเกลีสินเฮวียุคสมัยใหม่ และอยากจะส่งต่อวิถีชีวิตนี้ไปยังรุ่นต่อไปในช่วงเวลาที่ตนเองก็กำลังจะหมดเรี่ยวแรงลงไป และสารคดียังแฝงไปด้วยแนวคิดและอุดมการณ์ของคนสูงวัยที่เห็นคุณค่าและอยากจะสืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นบ้านนี้ในคงอยู่ต่อไป แต่ก็ต้องต่อสู้กับแนวคิดและอุดมการณ์ของคนรุ่นใหม่ที่ไม่ได้สนใจและมองว่าเป็นแนวทางที่เก๋าล้าหลังมีแต่ความลำบากและไม่คุ้มค่ากับการลงแรงทำงาน

2. การธำรงรักษาไว้ซึ่งวิถีชีวิตและวัฒนธรรมการหุงเกลีสินเฮวียุคสมัยใหม่หรือจะปล่อยให้สูญหายไปกับกาลเวลาและยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป

สารคดีสั้นเรื่อง เกลีสินเฮวียุคสมัยใหม่ ภูมิปัญญาพื้นบ้านกับการเปลี่ยนแปลง ได้นำเสนอถึงการสืบทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านที่กำลังจะสูญหายไป การต่อสู้กับสังคมที่เปลี่ยนไป และการต่อสู้กับการสร้างผลกระทบทางสภาพแวดล้อมกับที่นาของชาวบ้านในพื้นที่ใกล้เคียง รวมถึงการเอาชนะตัวเองในการยึดมั่นที่จะยังคงการรักษาไว้ซึ่งมรดกตกทอดทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นบ้านที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษรุ่นต่อรุ่นที่ไม่อยากให้สูญหายไปซึ่งสอดคล้องกับ (Kaewthep, 2011), (Premsrirat, 2015) ด้านแก่นของเรื่อง (Theme) ที่ได้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของกลุ่มคนสูงวัยที่เป็นชาวบ้านบางกลุ่มที่หลงเหลืออยู่เพียงไม่กี่ครัวเรือนในด้านการการทำงาน (Career theme) และแนวคิด/อุดมการณ์ (Idealism theme) โดยในด้านการการทำงาน (Career theme) นั้นตัวละครได้มุ่งมั่นในการสืบสานวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาพื้นบ้านในการหุงเกลีสินเฮวียุคสมัยใหม่ ซึ่งเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับมนุษย์ สังคม ภูมิปัญญาพื้นบ้าน เศรษฐกิจชุมชน วิถีชีวิตชุมชน ธรรมชาติและสภาพแวดล้อมชุมชน แม้ว่าในปัจจุบันการหุงเกลีสินเฮวียุคสมัยใหม่นี้ยังคงมีเพียงกลุ่ม และยังมีเพียงคนสูงวัยซึ่งเป็นชาวบ้านบางกลุ่มที่หลงเหลืออยู่เพียงไม่กี่ครัวเรือนเท่านั้นที่ยังมุ่งมั่นในการสืบสานแนวคิดและอุดมการณ์ (Idealism theme) วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ในคงอยู่ต่อไป และอยากจะส่งต่อวิถีชีวิตนี้ไปยังรุ่นต่อไปในช่วงเวลาที่ตนเองก็กำลังจะหมดเรี่ยวแรงลงไป และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Rattanaphothanan, 2014) ที่พบว่า ในปัจจุบันสมาชิกกลุ่มภูมิปัญญาผลิตเกลีสินเฮวียุคสมัยใหม่เป็นเพศหญิงทั้งหมดและมีอายุมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคนรุ่นใหม่ไม่ค่อยเห็นคุณค่าในการรักษาภูมิปัญญาพื้นบ้านนี้เอาไว้ และคนรุ่นใหม่ไม่สนใจเนื่องจากได้คำตอบแทนน้อย ซึ่งการผลิตเกลีสินเฮวียุคสมัยใหม่จากภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมของชุมชนนี้ก็อาจจะต้องค่อย ๆ สูญหายไป

สารคดีสั้นยังได้นำเสนอเนื้อหาในเชิงความคิดที่มีนัยสำคัญต่อผู้ชม โดยได้นำเสนอในบางแง่มุมของสังคมและวัฒนธรรมที่กำลังจะสูญหายไปผ่านทัศนะหรือมุมมองของผู้ผลิตสารคดีเพื่อประโยชน์การรับรู้ของผู้ชม และเพื่อกระตุ้นอารมณ์ การเห็นคุณค่า การส่งเสริม และการอนุรักษ์ไว้ซึ่งภูมิปัญญาพื้นบ้านให้คงอยู่ต่อไป การผลิตเกลีสินเฮวียุคสมัยใหม่จึงถือเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ควรอนุรักษ์และส่งเสริมให้คงอยู่กับวัฒนธรรมของคนอีสาน และต้องส่งผ่านองค์ความรู้ไปสู่คนรุ่นหลังเพื่อสืบทอดและพัฒนาองค์ความรู้ต่อไป เพราะเกลีสินเฮวียุคสมัยใหม่นี้สามารถบอกถึงรากเหง้าของคนในอดีตได้มาจนถึงปัจจุบัน (Muedthong, 2015) การปลูกฝัง

อุดมการณ์วัฒนธรรมและการห่วงหาอาลัยภูมิปัญญาพื้นบ้านของชาวบ้านคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ภูมิปัญญาพื้นบ้านนี้ไม่สูญหายไป สารคดีจึงได้พยายามที่จะสะท้อนถึงความเป็นจริงในชีวิต เพื่อให้เป็นการตั้งคำถามให้ผู้ชมได้หาคำตอบด้วยตัวเองถึงการธำรงรักษาไว้ซึ่งวิถีชีวิตและวัฒนธรรมการหุงเกลือสินเธาว์แบบดั้งเดิมนี้ไว้ หรือจะปล่อยให้สูญหายไปกับกาลเวลาและยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปนั่นเอง

8. องค์ความรู้ใหม่

1. การสืบสานวัฒนธรรมเกลือสินเธาว์ที่กำลังจะสูญหายไปจากชาวโคราช เป็นการนำเสนอผลงานวิจัยในรูปแบบใหม่ ด้วยการเล่าเรื่องผ่านสารคดีสั้นซึ่งเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการนำเสนอเนื้อหาถึงการส่งเสริมและอนุรักษ์ไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีที่กำลังจะถูกลืมไป รวมถึงยังเป็นการตั้งคำถามเพื่อให้ผู้ชมและผู้สนใจได้คิดถึงประเด็นต่าง ๆ ด้วยการหาคำตอบด้วยตัวเอง แม้ว่าเกลือสินเธาว์เป็นเกลือที่ได้จากดินเค็มและนำมาต้มหรือหุงเกลือโดยใช้กรรมวิธีแบบภูมิปัญญาพื้นบ้านของชาวโคราชซึ่งไม่มีไอโอดีนเหมือนกับเกลือสมุทร แต่เกลือสินเธาว์ก็ได้อยู่กับวิถีชีวิตของชาวอีสาน จนกลายเป็นวัฒนธรรมที่เป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตของชาวอีสานมาอย่างช้านาน

2. แนวคิดอุดมการณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นบ้านเป็นสิ่งสำคัญ การปลูกฝังอุดมการณ์วัฒนธรรมและการห่วงหาอาลัยภูมิปัญญาพื้นบ้านกับคนรุ่นใหม่จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ภูมิปัญญาพื้นบ้านนี้ไม่สูญหายไป ดังนั้นแล้วทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนควรเข้ามาส่งเสริมและหาจุดร่วมของการอยู่ร่วมกันของสังคมในด้านการสร้างผลกระทบทางสภาพแวดล้อม ทั้งการใช้ไม้เป็นเชื้อเพลิง น้ำจำนวนมากในการหุงเกลือและยังมีน้ำส่วนที่เหลือจากกระบวนการผลิตที่อาจส่งผลกระทบทำให้ดินเค็มมากขึ้นกับที่นาของชาวบ้านในบริเวณใกล้เคียงอีกด้วย ทั้งนี้ทุกการกระทำของมนุษย์ย่อมผลกระทบและสร้างปัญหาต่อสภาพสิ่งแวดล้อมได้ด้วยเช่นกัน

9. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์จากการนำผลการวิจัย

1. การนำเสนอด้วยการเล่าเรื่องผลงานสร้างสรรค์ผ่านสารคดีสั้นนั้น สามารถกระตุ้นการรับรู้ของผู้ชมในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ และการเห็นคุณค่าจากคุณประโยชน์ของเกลือสินเธาว์ที่มีประโยชน์มากมาย ทั้งด้านการถนอมอาหารเพื่อบริโภคและด้านอุปโภค โดยสามารถนำไปแปรรูปต่อยอดสร้างนวัตกรรมหรือผลิตภัณฑ์จากเกลือสินเธาว์ได้อีกมากมาย

2. การนำเสนอด้วยการเล่าเรื่องผลงานสร้างสรรค์ผ่านสารคดีสั้นนั้น สามารถปลูกฝังอุดมการณ์วัฒนธรรมและการห่วงหาอาลัยภูมิปัญญาพื้นบ้านให้กับคนรุ่นใหม่ผ่านสื่อใหม่ได้ซึ่งสามารถเข้าถึงกลุ่มเยาวชนก็อาจช่วยให้กลุ่มเยาวชนเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์และธำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมและประเพณีเพื่อการสืบสานภูมิปัญญาพื้นบ้านจากบรรพบุรุษไม่ให้สูญหายไป

3. ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ควรมีการใช้ประโยชน์จากเกลือสินเธาว์ในด้านการส่งเสริมในด้านการท่องเที่ยว เช่น สปาเกลือสินเธาว์ โดยการเล่าเรื่องเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับภูมิปัญญาพื้นบ้านที่กำลังจะเลือนหายไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาในด้านการต่อยอดถึงคุณประโยชน์ของเกลือสินเธาว์ในด้านอื่น ๆ ให้มากขึ้นเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับเกลือสินเธาว์ เช่น ด้านการท่องเที่ยว การถนอมอาหาร หรือการรักษาโรค เป็นต้น

2. ควรมีการศึกษาถึงการใช้สื่อในรูปแบบอื่น ๆ กับคนรุ่นใหม่เพื่อการสร้างอุดมการณ์และการเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นบ้านนี้ เพื่อไม่ให้สูญหายไป เช่น ภาพยนตร์สั้น เป็นต้น

REFERENCE

- Kaewthep, K. (2011). *Teaching documents for the subject of creating content in communication arts, Unit 3: Theory of creating content: Concepts of storytelling, Department of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University. Teaching documents for the subject of creating content in communication arts, Unit 2.4: Semiotics Theory Group*. Bangkok: Sukhothai Thammathirat Open University. [In Thai]
- Chanaphan, C. (2021). *Northeastern Rock Salt: The Breath of Household Industry*. https://www.silpa-mag.com/culture/article_6496 [In Thai]
- Rattanaphothanan, N. (2014). Wisdom in salt production in the Khorat Basin. *Journal of Community Research, Nakhon Ratchasima Rajabhat University*, 9(1), 13-20. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/NRRU/article/view/92097> [In Thai]
- Chairak, B. (2011). *The role of salt on the ecological culture and health of communities in the Songkhram River Basin*. Master of Arts Thesis. Nakhon Pathom: Silpakorn University. [In Thai]
- Sukthaphon, B. (2019). The concept of storytelling theory and values of Chinese-Thai people in the television drama series “Blood is Thicker than Water”. *The 10th National and International Academic Conference and Research Presentation*. <http://journalgrad.ssru.ac.th/index.php/8thconference/article/view/1952> [In Thai]
- Sewatwiharee, P. (1998). *The influence of postmodern ideas in Thai films by new-generation directors between 1995 and 1997*. Bangkok: Chulalongkorn University. [In Thai]
- Thongsaman, S. (1999). *Comparative analysis of television dramas and novels*. Bangkok: Ramkhamhaeng University. [In Thai]
- Chantawanich, S. (2004). *Qualitative research methods* (12th ed.). Chulalongkorn University Press. [In Thai]
- Premssirat, U. (2015). Storytelling in communication arts: A study from research. *Journal of Communication Arts and Innovation, NIDA*, 2(1)(January – June 2015), 31-58. [In Thai]
- Muedthong, A. (2015). Salt and the history of community settlement in the Northeast. *Journal of Architecture, Faculty of Architecture, Silpakorn University*, 29(1), 165-176. <file:///C:/Users/HP/Downloads/44230-Article%20Text-102686-1-10-20151224.pdf> [In Thai]
- OKMD. (2015). *Exhibition Guide “Rice, Salt, Metal”, National Discovery Museum Institute, Office of the Prime Minister*. <https://repository.museumsiam.org/bitstream/handle/6622252777/303/NDMI> [In Thai]